

УДК 811.111

Березовська О.В., ст. викладач

Національний університет харчових технологій (НУХТ), М. Київ

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Вступ. На даний час метою навчання іноземних мов не може бути лише передача лінгвістичних знань, вмінь і навичок, і навіть енциклопедичне засвоєння країнознавчої інформації, яка обмежується в першу чергу сукупністю географічних та історичних понять та явищ. Центральне місце має посісти формування здатності студентів до участі в міжнародній комунікації, що є надзвичайно важливим зараз, коли «змішання народів, мов, культур досягло небаченого розмаху і як завжди постала проблема виховання терпіння до чужих культур, пробудження інтересу і поваги до них, подолання в собі відчуття роздратованості від надлишку, недостатності або просто несхожості інших культур. Саме цим викликана загальна увага до питань міжкультурної комунікації» [6].

Актуальність теми. В умовах розширення контактів й інтеграції в світову спільноту, фонові знання і уявлення про політичні, економічні та соціальні тенденції набувають особливого значення.

Кожен соціум має специфічну, лише для нього характерну картину світосприйняття, яка відповідає його фізичним, естетичним, етичним та іншим потребам. Мова є одним із засобів формування соціалізації картини світу.

Головна мета навчання іноземній мові може бути досягнута лише при адекватному розвитку соціокультурної компетенції студентів. Тобто при формуванні комунікативної компетенції необхідно виховувати комунікативно активну особистість, яка здатна забезпечити адекватне міжкультурне спілкування, діалог культур.

Матеріали та методи. В процесі вивчення проблеми виховного впливу соціокультурної компетенції було проведено теоретичне дослідження та аналіз праць науковців, які на сучасному етапі займаються проблемою вивчення формування соціокультурної компетенції учнів та студентів.

Результати та обговорення. Соціокультурна компетенція є засобом виховання міжнародно-орієнтованої особистості, яка усвідомлює взаємозв'язок і цілісність світу, необхідність міжкультурного співробітництва в рішенні глобальних проблем людства [1].

Сучасні вимоги до володіння іноземною мовою вимагають дослідження можливостей формування іншомовної міжкультурної комунікації студентів. До

складу міжкультурної комунікації входять такі поняття, як комунікативна і соціокультурна компетенції.

При навчанні іноземним мовам все більш широкого розповсюдження набуває комунікативний підхід, який здатний підготувати студента до спонтанного спілкування іноземною мовою. При цьому особлива роль відводиться соціокультурному компоненту змісту навчання як чинникові, що багато в чому визначає і зумовлює використання мови в конкретних ситуаціях, впливаючи таким чином, на іншомовну комунікативну компетенцію студентів.

Кінцевою метою навчання студентів іноземним мовам є необхідність формування комунікативної компетенції. Комунікативна компетенція має на увазі такий рівень володіння іноземною мовою, який є достатнім для вільного спілкування. Комунікативна компетенція визначається як мовна функціональна здатність, висловлювання, інтерпретація та обговорення значення, включаючи взаємодію між індивідами, які належать до одного або різних співтовариств, в усній і писемній формах.

Комунікативна компетенція має чітку структуру, основними складовими якої є різні компетенції, які характеризують її з різних точок зору і у сукупності дають повну характеристику поняття «іншомовна комунікативна компетенція».

У межах комунікативної компетенції можна виділити такі компоненти: лінгвістична компетенція, соціолінгвістична компетенція, соціокультурна компетенція, соціальна компетенція, дискурсивна компетенція, стратегічна компетенція.

На сучасному етапі розвитку методики викладання іноземних мов виникає необхідність підсилити соціокультурний компонент комунікативної компетенції. Адже, вивчаючи іноземну мову, студенти вивчають іншу культуру і вчаться міжкультурного спілкування. Студенти повинні оволодіти вміннями міжкультурної компетенції, навчитися вести бесіду в рамках діалогу культур. Залучення студентів до діалогу культур є важливим з точки зору навчання і виховання, оскільки формування культурної людини відбувається завдяки діалогу рідної культури та іноземної. Вивчаючи іноземну культуру, студенти краще пізнають рідну.

Соціокультурна компетенція надає можливості виходу за межі рідної культури, вона є частиною комунікативної компетенції. Вона пронизує всі складові комунікативної компетенції, будучи її тлом. Отже, коли ми об'єднуємо терміни «міжкультурна компетенція» і «комунікативна компетенція» в одне ціле, ми маємо на увазі спілкування представників різних культур, які усвідомлюють свою відмінність.

Соціокультурний аспект має стати змістом комунікативної компетенції, основним орієнтиром для формування комунікативної лінгвістичної

компетенції. Але при навчанні іноземним мовам не слід обмежуватися лише культурологічною спрямованістю мовних тем і ситуацій спілкування.

Уміння спілкуватися в рамках діалогу культур вимагає цілого ряду вмінь: вміння ставити себе на місце інших учасників спілкування, вміння виявляти ініціативу міжкультурного контакту, вміння прогнозувати соціокультурні недоліки, які можуть призвести до непорозуміння, вміння брати на себе відповідальність за усунення можливого конфлікту, вміння виявляти дипломатичність, вміння бути гідним представником власної культури, вміння існувати в багатокультурному середовищі. Такий рівень володіння іноземною мовою, напевно, можна вважати ідеальним і до нього потрібно прагнути.

Західні моделі комунікативної компетенції розглядають соціокультурний компонент як допоміжний соціолінгвістичної компетенції. Адже знання норм поведінки, цінностей, правил спілкування є необхідним для вибору правильного мовленнєвого реєстру. Знання культури є необхідним для правильної інтерпретації того, що відбувається і конкретній ситуації в інокультурному середовищі. Незнання соціокультурного контексту і відсутність стратегій заповнення інформаційних пробілів можуть виявитися вирішальними чинниками при комунікації з носіями мови.

Соціокультурна компетенція дозволяє всім, хто розмовляє іноземною мовою, відчувати себе майже на рівних з носіями мови щодо культури, а це є важливим кроком до адекватного володіння мовою. Надзвичайно складно, а іноді навіть неможливо обмежити рамки використання культурних знань, адже різноманітні посилання на одні й ті самі факти іноземної культури можна побачити в різних джерелах, таких як ЗМІ, Інтернет тощо. Кінцевим етапом соціокультурної компетенції буде здатність студента оперувати необхідними знаннями-концептами та адаптувати свою поведінку до поведінки носіїв мови. Отже, на сучасному етапі викладання іноземних мов, знання культури країни й народу є не просто важливими, вони відіграють вирішальну роль при використанні мови й впливають на іншомовну компетенцію студентів.

Зміст соціокультурного компонента навчання іноземним мовам розглядається у 3 напрямках: засіб комунікації, національна ментальність, національне надбання.

У термін «соціокомунікація» вкладається сукупність прийомів і засобів усної та писемної передачі інформації представниками певної культури й субкультури. До них стосується мова, в яку ми включаємо специфічні відмінності між існуючими мовними варіантами. Ці відмінності можна спостерігати в лексиці, граматиці, фонетиці. До мови також належить мова звуків, жестів та інших невербальних засобів. До особливостей письмової комунікації ми відносимо правила написання дат, звертань, адрес і т.п.

Під національною ментальністю ми розуміємо спосіб мислення представників певної культури, яка визначає їх поведінку і те, що вони чекають подібного з боку своїх співрозмовників.

Пропонується розглядати ментальність країни, мова якої вивчається в трьох вимірах: загальному, ситуативному і культурному самовизначенні.

До загальних характеристик відносяться три компоненти: знання, поведінка і відносини. Яскравими прикладами цих компонентів є свята, традиції та обряди носіїв мови.

Ситуативні характеристики ментальності можуть включати установку ментальності, сприйняття й вираження.

Коли йдеться про ментальність, слід виділити ще один елемент – культурне самовизначення, яке включає в себе всі вищезазначені загальні та ситуативні характеристики. У суспільстві люди групуються за певними ознаками: за інтересами, професією, політичним поглядом. Студенти можуть знайомитися з різними культурними групами, які об'єднані національними нормами. Це дає їм змогу отримати більш повну картину культури країни, мова якої вивчається й наблизитися до розуміння реального іншомовного соціокультурного середовища.

Під частиною національного здобутку, яка є складовою соціокультурного компонента, ми розуміємо такі культурні напрямки, як наука і мистецтво, історія й релігія, національні парки й історичні заповідники. Метою соціокультурного навчання засобами іноземної мови є ознайомлення студентів з тією частиною національного здобутку, яку знає і якою пишається кожен носій мови; також необхідно показати культурну цінність національного здобутку. Національний здобуток – це своєрідне тло національних, соціокультурних знань-концептів, які мають культурну цінність.

Значну роль у формуванні уявлення про культуру країни, мова якої вивчається, відіграють фактори рідного соціокультурного середовища, які необхідно враховувати при розробці моделей спільного вивчення мови і культури.

Висновок. В умовах сьогодення іноземна мова, крім навчання спілкуванню і підвищенням рівня загальної професійної культури, також має значне виховне значення. В сучасних умовах – це готовність сприяти налагодженню міжкультурних зв'язків, презентувати країну при міжкультурних інтеракціях, ставитися з повагою до духовних цінностей інших культур.

Література

1. Воробьев Г.А. Развитие социокультурной компетенции будущих учителей иностранного языка [Текст] / Г.А. Воробьев // Иностр. яз. в шк. – 2003. – №2. – С. 19.
2. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций [Текст] / В.В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1996. – С. 15.
3. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам [Текст] / В.В. Сафонова. – М. : Высшая школа, 1991. – С. 30.
4. Соловова Е.Н. Цели обучения иностранному языку на современном этапе [Текст] / Е.Н. Соловова // ELT News & Views. – 2000. – С. 6.
5. Сысоев П.В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка [Текст] / П.В. Сысоев // Иностр. яз. в шк. – 2001. – №4. – С. 32.
6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М., 2000. – С. 34.

3.